

Dat goede oude loonstrookje

Toen Jaap in een open sollicitatie bij het Rekencentrum informeerde of er werk voor hem was, werd hij meteen aangenomen. Dat was in 1972.

‘Ik had net de opleiding tot applicatieprogrammeur afgerond en ik vertelde dat ik als casus aan een salarisprogramma gewerkt had. Nu, zo iemand hadden ze precies nodig. Eén van de medewerkers van het Rekencentrum had daarvoor een programma in machinetaal op de TR4 gemaakt, waarmee de salarisbetaling geautomatiseerd was. Het maakte bruto-netto berekeningen en het zette de betalingen op een magneetband, die dan naar de giro ging, prachtig natuurlijk maar er moest nog wel veel aan gebeuren. De Dienst Personeel en Organisatie was er niet onverdeeld gelukkig mee. De man die het gemaakt had, had de belastingregels geheel op eigen houtje geïnterpreteerd en daar bestond enige frustratie over. Het zat niet honderd procent lekker.

Zo werd ik, hup, op het systeem gezet. Samen met Dedde Velvis. Dus ik kan niet zeggen, dat ik bij de geboorte van het PSA aanwezig ben geweest. Maar veel scheelt het toch niet. Laat ik zeggen, dat ik het systeem, samen met Dedde, de eerste luiers heb omgedaan. En met Albert Haak. Die kwam er in 1973 bij.

Dedde is toen weer teruggegaan naar de wetenschappelijke programmering. Hij was daar expert in. Een echte Fortran programmeur. Wij programmeerden in Cobol. Ook dat is een gelukkige keus geweest. Andere universiteiten hadden in deze periode ook wel hun eigen salarisprogrammatuur, maar ze zijn daar later mee gestopt. Cobol is de beste taal voor administratieve programmatuur, vind ik.’

Beste lezer, het is u waarschijnlijk ontgaan, maar u heeft een historische gebeurtenis meegemaakt. Decennia lang heeft de Rijksuniversiteit Groningen uw salaris uitbetaald met het PSA, het Personeels Salaris Administratiesysteem. Dit systeem was van de RUG zelf. Het is decennia geleden door medewerkers van het Rekencentrum, zoals het CIT toen nog heette, ontwikkeld en het heeft al die tijd tot op de cent nauwkeurig berekend wat u op uw giro of bankrekening bijgeschreven kreeg.

Welnu, dit systeem bestaat niet meer. De RUG is overgegaan naar een extern salarissysteem. En daarmee is een heel bijzonder hoofdstuk in de geschiedenis van de administratieve automatisering van de RUG afgesloten. Pictogram sprak met Jaap Stienstra, die dit hoofdstuk zo goed als helemaal meegemaakt heeft.

De wereld zag er in 1972 wel wat anders uit dan nu. PC's waren er nog niet.

‘Nee. Alles liep via ponskaarten. Bakken vol met ponskaarten. We nummerden die kaarten. Wist je hoe je ze achter elkaar moest zetten, als er zo'n bak omviel. Dat gebeurde wel eens. Iedere avond werden de salarissen berekend en klaar-gezet en zowel de rekenprogramma's als de mutatieprogramma's stonden op ponskaarten.’

De afkorting PSA is binnen de RUG voor iedereen die zich met administratie bezighoudt een begrip geworden. Maar waarom heette het systeem zo?

‘Het systeem is vanaf het begin meer dan een salarissysteem geweest. Een salarissysteem puur doet niets anders dan salarisberekeningen maken. Het is een verzameling rekenroutines. Maar het PSA is ook altijd een systeem geweest waarin personeelsgegevens geadmineistreerd werden. De personeelsadministratie en de sala-

risverwerking zijn al die decennia binnen de RUG in één systeem geïntegreerd geweest. Dat is in mijn ogen een buitengewoon sterk punt van het systeem geweest. En zeker ook een van de redenen dat het zo lang gefunctioneerd heeft. Tot de eerste maand van 2017 aan toe. Dat had in 1972 werkelijk niemand ooit gedacht, dat het zo lang zou meegaan. Die integratie maakte het mogelijk heel efficiënt en pragmatisch te werken. Albert richtte zich vooral op de personele aspecten, ik ging me vooral bezig houden met allerlei programma's die voor de salarisadministratie handig waren.’

Handige programma's?

‘Ja. Het PSA was veel meer dan alleen die rekenroutines. Een voorbeeld is dat ik ook een programma voor de incidentele betalingen gemaakt heb. De cultuur bij de RUG was in die tijd tamelijk losjes. Er moesten om allerlei redenen enorm veel betalingen met terugwerkende kracht verricht

worden. Als er een studentassistent aangenomen werd, dan kon het zomaar gebeuren, dat die na zo'n maand of drie er achter kwam dat hij nog geen salaris had gekregen, en dat moest dan alsnog geregeld worden. En er konden ook medewerkers met terugwerkende kracht in een hogere schaal gezet worden. Een eenvoudig bruto-netto programma kan dat niet aan, zoiets. Dus moesten de salarisadministrateurs de berekeningen dan met de hand uitvoeren. En dat waren er wel zo'n duizend per maand. Daar ging enorm veel menskracht in zitten. Daar hebben we toen het Incidentele Betalingsprogramma voor gemaakt.

En zo waren er nog veel meer van dat soort randprogramma's. Programma's als aanvulling op de bruto-netto routines, zal ik maar zeggen. Een programma voor de vakantiebetalingen, bijvoorbeeld. Ik weet ook nog wel, dat in de tijd dat Den Uyl premier was, er meerdere salarisverhogingen met terugwerkende kracht per jaar doorgevoerd werden. Kon ons systeem ook aan, dat soort dingen.

Een ander voorbeeld was het ZNU-formulier. Dat konden werknemers van de RUG twee maal per jaar invullen, dan kreeg je een tegemoetkoming voor de ziektekostenverzekering. Dat was tweemaal per jaar vijfduizend formulieren. Daar hebben we op een bepaald moment ook een programma voor gemaakt. En dat lukte allemaal, omdat de invoer van persoonsgegevens en de salarisadministratie in het programma een eenheid vormden. Die integratie heeft opgeleverd dat het PSA als het ware als een maatpak om de administratieve organisatie kwam te zitten. We konden het precies laten passen. Ook de budgetadministratie van de financiële afdeling heeft de programma's gebruikt, dat heeft Alfred van Deemter voor ze geregeld. Dat maatwerk heeft enorm veel arbeidskracht bespaard. We waren er altijd heel trots op, als we merkten dat binnen onze salarisadministratie veel minder mensen werkzaam waren, dan bij andere universiteiten het geval was.'

Als je dat maatpak dan hebt, dan heb je het ook. Dan draait het. Heb je jezelf dan niet overbodig gemaakt?'

'Helaas, zo is het niet helemaal. Of liever gezegd: zo is het helemaal niet. Voor alle computerprogramma's geldt altijd dat ze onderhouden moeten worden. Omdat de omgeving, de technische omgeving en de werkomgeving nu eenmaal verandert. Maar voor het salarissysteem geldt dat dubbel. Ieder jaar heb je weer nieuwe belastingregels en nieuwe regels voor de sociale verzekeringen. Soms viel dat mee, maar soms ook niet. In augustus kregen we van het ministerie ieder jaar de eerste wijzigingen door, en die moest je dan voor het eind van het jaar geïmplementeerd hebben. Er zijn een paar hele grote belastingsherzieningen geweest, zoals de invoering van het schijventarief en de wet Walvis (Wet Administratieve Lastenverlichting), die voor behoorlijke paniek gezorgd hebben. Niet alleen bij ons hoor, bij alle salarisverwerkers in heel Nederland. Die hebben het ook niet allemaal voor elkaar gekregen om op tijd klaar te zijn met de wijzigingen. Ik ben er nog altijd trots op dat het ons wel altijd gelukt is. Al moet ik daar wel bij zeggen, dat we wel degelijk ook peentjes gezweet hebben. Hele kerstvakanties hebben we alle dagen gewerkt, niet van 9 tot 17, maar van 8 tot 23. En in het jaar 2000 hebben we ook de millenniumwissel het hoofd geboden. Dat was ook nog best een hoop werk. Zoals ik al zei, toen het systeem in 1972 opgezet werd, was er werkelijk niemand die er rekening mee hield dat het de eeuwwisseling zou meemaken. De datum zat er daarom in zes posities in. In die tijd was iedere positie er één. Acht posities deed je gewoon niet. Geheugen was kostbaar. Dus alle

routines waarin de datum voorkwam moesten veranderd worden. Maar ook die storm hebben we doorstaan.'

Omstreeks de jaren '80 deed de PC zijn intrede, dat kleine wonder, een computer die je op je bureau kon zetten. Wie had dat ooit gedacht. De PSA groep zag tegelijk de mogelijkheden die dit apparaat bood. Nog voor de commerciële aanbieders de term gelanceerd hadden, hadden Jaap en Albert het idee van de Cliënt Server Architectuur al gerealiseerd. Het PSA werd naar de PC toegebracht. Daar ging het PSA-info heten. Vanuit de grote servers op het Rekencentrum werden de data iedere nacht overgehaald naar het LAN, dat in het Bureau aangelegd was. Via PSA-info konden ze geraadpleegd en gemuteerd worden, en 's nachts werden de data op de Rekencentrumcomputers dan weer bijgewerkt, waarna de nieuwe data weer richting PC gingen.

'Toen ik dat uitprobeerde, kon ik zelf haast niet geloven, dat het zou kunnen. Ik herinner me nog dat de leidinggevende van de BIV, zoals de afdeling heette waar we toen onder vielen, bijna van zijn stoel viel van verbazing, toen ik het hem liet zien. Maar de servers op het LAN en de PC's konden het gewoon aan. En onze programma's ook. Op het mainframe hadden we er al voor gezorgd dat onze Cobolprogramma's heel

Jaap Stienstra

gestructureerd waren opgezet. Het was niet één kolossaal programma, maar een grote verzameling van routines, die elkaar aanriepen en data aan elkaar doorgaven. Zoals het hoort, zal ik maar zeggen.

En zo hadden we ook IO-routines gebouwd. Dat waren de routines die de data van de schijf of uit het geheugen lazen en weer wegschreven. Om op het LAN te werken, hoefde we alleen die IO routines maar aan te passen. En toen hadden de administrateurs de data op hun eigen PC. Dat maakte het mogelijk om data-invoer programma's te maken, die direct op die gegevens werkten. Je kon dan allerlei verbanden checken, wat de kans op invoerfouten enorm vermindert. Zo hebben we de personeelskaart als het ware geautomatiseerd. Ook weer een typisch voorbeeld van de voordelen die een geïntegreerde personeelssalarisadministratie biedt.'

En toen kwam PeopleSoft, dat als personeels-systeem ging functioneren.

'Dat klopt. Maar ook toen hebben we het idee van de integratie niet losgelaten. Er is enorm

veel werk in gaan zitten, maar we hebben alle functionaliteit die in het personeelsgedeelte van PSA zat in PeopleSoft ingebouwd. Daar heeft Albert Haak enorm hard aan gewerkt. En het salarisdeel las de data voortaan uit de Oracle-database van PeopleSoft. Daar heb ik samen met Rik Masselink aan gewerkt. We moeten dit verhaal maar niet te technisch maken, maar zo ongeveer hebben we het gedaan.'

Ook nadat Jaap met pensioen ging heeft het PSA nog menige storm over zich heen gekregen. Jaaps opvolgers hebben het schip ook door die woeste baren heen geleid, zonder averij. Totdat in 2016 het management vond, dat het nu toch echt tijd werd om – zoals alle andere universiteiten dat al zo lang geleden gedaan hebben – naar een externe salariswerker te gaan. Projectleider Albert Drent en zijn team kregen zegge en schrijve een half jaar de tijd om de klus te klaren.

Jaap: 'Ik vind het werkelijk ongelooflijk dat ze dat voor elkaar gekregen hebben. Ik kan vanuit mijn gerieflijke positie als gepensioneerde daar alleen maar mijn petje voor afnemen. Maar of het nieuwe systeem ook als een goed maatwerk-pak om de administratieve organisatie heen zit? Ik denk niet dat dat ook meteen zo zal zijn. Daar gaan wel weer een paar decennia passen en meten inzitten. Denk ik zo.' ❏